

Ստեփան Զորյան

Զերմաշափը

Ես մի քիչ ռոմանտիկ բնատրություն ունեմ: Երբ մեր տխուր, միակերպ կեանքը ձանձրացնում է ինձ, երբեմն նստում մտածում եմ անցեալի կամ հեռու ապագայի մասին, բայց առելի յաճախ իմ մանկութեան ու դպրոցական օրերի մասին:

Այսօր էլ իմ դպրոցական օրերի վրայ մտածելով, յիշեցի մեր դպրոցի խոհարար պարոն Կարապետին, այն փոքրիկ ու վտիտ ծերունուն, որ ահագին ազդեցություն ունէր մեր ուսումնարանում:

Մենք՝ աշակերտներս նրան անուանում էինք «Վերմաշափ»: Այդ անունը նա ստացել էր մեր դպրոցի նախորդ սերնդից: Նրան այդպես կոչում էին այն պատճառով, որովհետեւ նա՝ իր ֆիզիկականով պարզ որոշում էր տարւայ չորս եղանակների փոփոխությունը: Գուցէ շատերին տարօրինակ թւայ, թէ այդ ինչպես կարող էր լինել: Սակայն այդպես էր: Օրինակ, հենց որ աշունը գար, ծառերն սկսեցին մերկանալ տերեւներից եւ մշուշը շաբաթներով ծածկէր Արարատի գագաթը, պարոն Կարապետը, ցուրտ զգալով, կը սկսէր ուսերն աստիճանաբար բարձրացնել, եւ մինչեւ ձմեռնամուտ կը հասցնէր ականջների մօտ, իսկ երբ գալիս էր իսկական ձմեռը, Արարատեան դաշտի այն կծու ձմեռը, որ եղեամբ սառեցնում մարդկանց բեխերի եւ յօնքերի վրայ, տալով նրանց ծերունու դեր կատարող դերասանի կերպարանք, եւ լուսամուտների ապակիները զարդարում է բազմապիսի ծաղկանկարներով, այդ ժամանակ պարոն Կարապետի ուսերն այնքան էին բարձրանում, որ նրա փոքրիկ գլուխը թաղւում էր նրանց մէջ: Սակայն գարունը բացւելուն պէս, երբ ուռիներն սկսում էին կարմրիլ եւ սարեակների առաջին խմբերն երեւում էին բարդիների կատարին, նրա ուսերը

հետզհետե իջնում էին նորից եւ մինչեւ ամառ բռնում իրենց կանոնաւոր դիրքը: Բայց ամառուան շոգերն սկսելուն հետ, երբ տաքացած փողոցներում զգացում էր վառօդի հոտ, պարոն Կարապետի ուսերն սկսում էին իջնել ցած, եւ մինչեւ յուլիս նրանք այնքան իջնում, որ նրա թւերը, սպաննած բադի ոտների պէս, ուղիղ կախ էին ընկնում կողքերից:

Ահա՛ այս յատկութիւնների համար էլ նրան անուանում էինք «Ջերմաչափ»: Բայց, ի հարկէ մեզանից ոչ ոք չէր համարձակում նրա երեսին տալ այդ անունը: Մենք նրան դիմում էինք ուղղակի «պարոն Կարապետ» ասելով:

Այս պարոն Կարապետը մի արագախօս ու արագաշարժ ծերունի էր՝ կարճ հասակով եւ երկար ձեռներով, որոնք մինչեւ ծնկներն էին հասնում: Ամուրի լինելով, նա դպրոցից դուրս ոչ մի հոգս ու մտածմունք չունէր: Սիրում էր շարունակ խօսել դպրոցի կարգ ու կանոնի մասին, եւ այնքան շատ էր կրկնում «կարգ ու կանոն» բառերը, որ աշակերտները նրան կայցրել էին մի երկրորդ անուն եւս «Կարգ ու կանոն»: Լինելով Վանեցի՝ անչափ սէր ունէր վիճելու . վիճում էր այնպիսի բաների մասին, որ երբեք վեճի առարկայ չէին լինում: Կը պատահէր, դիցուք, աշակերտներից մէկը կը հարցնէր, թէ ինչու նա կիրակի օրը չի գնում զբօսնելու: «Ա՛, զբօսնելո՛ւ, հեգնում էր նա, իսկ ի՞նչ օգուտ կարելի է ստանալ զբօսնելուց, ասա խնդրեմ...»: Իսկ եթէ հարցնող աշակերտը լինում էր իմ ընկեր գիշերօթիկներից, նա աւելացնում էր . «Ա՛, զբօսնելու գնամ, որ այստեղ ամէն ինչ տակն ու վրայ անե՞ք... Չէ՛, չէք տեսնի՛...»:

Եւ իսկապէս, շաբաթներով, ամիսներով նա դուրս չէր գնում դպրոցի դարպասից, վախենալով, ինչպէս ինքն էր ասում, որ իր բացակայութիւնը կարող է խախտել դպրոցի կարգ ու կանոնը: Նրան միշտ կարելի էր տեսնել կամ խհանոցում կամ տեսչի տանը (մեր տեսուչն ապրում էր դպրոցի գաւթում) կամ թէ բակում շրջելիս, ուր վերակացունների հետ միասին հսկում էր աշակերտներին: Եւ ո՛ր աշակերտի արարքը կարող էր վրիպել նրա սուր աչքերից: «Կարգ ու կանոնով եղիր, թափ էր տալիս նա մատը այն աշակերտի վրայ, որ երգ էր ասում կամ վագում էր բակում, Կարգ ու կանոնով, հասկանո՞ւմ ես, սա դպրոց է, վարժարան, այստեղ պէտք է կարգ ու կանոնով լինել»:

«Կարգ ու կանոն» նրա մէջ, կարծէք, դարձել էր միս ու արիւն . նոյն իսկ կերակուրների մասին խօսելիս՝ ասում էր . «Կարգ ու կանոնով կերակուրներ» . իսկ երբ իր բրդոտ կատին, որին միշտ թրջած հաց էր ուտեցնում, տեսչի տունը գնալու համար պատժում էր եւ մատը թափ տալով կրկնում . «Կարգ ու կանոնով եղիր, անպիտա՛ն, կարգ ու կանոնով: Իմացիր ո՛ւմ տունն ես գնում: Ամէն տուն չի կարելի մտնել»:

Լինելով դպրոցի խոհարարը, պարոն Կարապետը, առանց մօկի օգնութեան ինքն էր եփում բոլոր կերակուրները մեր գիշերօթիկների համար, որից օգտուում էին թէ՛ տեսուչն իր ընտանիքով եւ թէ՛ վերակացուները: «Կարգ ու կանոնով» առաջնորդւելով, նա սեղանատուն էր ուղարկում այնքան քիչ կերակուր, որ քաղցած նստում էինք սոված վեր կենում: Սրա համար երբեմն բողոքում էինք մեր վերակացուին, բայց նա միշտ ականջի տակով էր անց կացնում մեր բողոքը, որովհետեւ երեկոները, իր բացակայութեան ժամանակ, խոհարարը յաճախ փոխարինում էր իրեն: Ուստի յուսահատուած դիմում էինք տեսչին . եւ երբ տեսուչը բացատրութիւն էր պահանջում խոհարարից, սա իր փոքրիկ հասակով կանգնում էր տեսչի առաջ եւ երկար ձեռները կողքից կախած՝ հասկացնում էր տեսչին, թէ դպրոցում պէտք է «կարգ ու կանոն պահպանել» . «Կարգ ու կանոնը լաւ բան է, պարոն տեսուչ . եթէ աշակերտներին շատ կերակուր տանք, նրանք ձեզ չեն լսի . փորձով գիտեմ»: Եւ, մեր ներկայութեամբ, պարոն Կարապետը սովորեցնում էր տեսչին, թէ ինչպէս պէտք է կառավարել դպրոցը, ինչպէս չպէտք է աշակերտներին երես տալ...

Պարոն Կարապետը յաճախ կատարում էր եւ վերակացուի պաշտօն: Բացի՝ բակում աշակերտներին հսկելուց, երեկոները շրջում էր գիշերօթիկներիս ննջարանի լուսամուտների տակ՝ տեսնելու՝ թէ ինչով ենք զբաղւած: Երբեմն էլ, երբ վերակացու Պ . Միքայէլը գնում էր թուղթ խաղալու (այս մենք իմացել էինք մի աշակերտից, որի քեռու հետ էր խաղում), երեկոները պարոն Կարապետն էր մտնում մեր ննջարանը, իմանալու՝ քնել ենք, վատ գրքեր ho չե՞նք կարդում կամ, վերջապէս, «կարգ ու կանոն»-ով ենք թէ՛ ոչ: Նա մեզ մօտ գալիս էր անշուշտ, անձայն, ինչպէս դաւադիր: Ննջարանում մոռանում էր իր պաշտօնը եւ սկսում նկատողութիւններ անել, բարկանալ .

Քնեցէ՛ք, տղե՛րք, իսկո՛յն, ասում էր, եթէ արթուն էինք լինում:

Իսկ եթէ արթուն էինք լինում եւ լամպը վառ թողած՝ նա գլուխն օրօրում էր .
«Ինչո՞ւ լամպը չէք քաշում . սա ի՞նչ կարգ ու կանոն է, ա՛յ-ա՛յ-ա՛յ»: Եթէ մէկիս վերմակը ծուած էր լինում, նա բոլորովին վերցնում էր այն ու նորից խնամքով ծածկում, կարծելով թէ դա շա՛տ հաճելի է մեզ, եւ զարմանում էր, որ շնորհակալ չենք լինում:

Ընդհակառակը, մենք բոլորս ասում էինք նրան: Ասում էինք եւ վախենում միաժամանակ: Եւ ոչ միայն մենք՝ գիշերօթիկներս, դպրոցում ամէնքը (բացի տեսչից, որի տանը ձրի ծառայում էր նա) ասում էին նրան եւ վախենում միաժամանակ: Ուսուցիչները նրա հետ չէին խօսում, վերակացուները խուսափում էին նրանից: Պատմում էին, թէ նա տեղեկութիւններ է հաւաքում ուսուցիչների վարած կեանքի մասին եւ նրանց գաղտնիքները հաղորդում տեսչին: Պատմում էին նաեւ, որ տեսուչը նրա խորհուրդով է վարում ԹԷ որքան ճիշդ էր այդ բոլորը դժուար է ասել:

Բայց ամենից շատ նրան ասում էինք մենք՝ գիշերօթիկներս, սակայն վախից չէինք կարողանում արտայայտել եւ բաւականանում էինք միայն նրանով, որ խոհանոցի մրոտած պատերին կամ օճախի չուգունի երեսին գրում էինք կաւճով . «չափ-չափ չափ-ջերմաչափ»:

Մեր այս արարքը, հարկաւ, անպատիժ չէր մնում: Խոհարարը սաստիկ բարկանալով՝ ամենից առաջ պակեցնում էր կերակուրները, յետոյ գեկուցում էր տեսչին անկարգ աշակերտների մասին եւ սաստկացնում գիշերային հսկողութիւնը ննջարանի լուսամուտների տակ, որտեղից երբեմն երեւում էին նրա պրպտող աչքերը, որոնք յիշեցնում էին պատի ճեղքերից նայող մկներին, որ այնքան զգուշ են լինում եւ այնպէս ուզում են ամէն ինչ տեսնել:

Մի անգամ, սակայն, նրա հսկողութիւնը սաստիկ վրդովեց գիշերօթիկներին:

Մի երեկոյ, երբ վերակացու պ . Միքայէլը դարձեալ գնացել էր թուրք խաղալու, պարոն Կարապետը, ինչպէս միշտ, անձայն անշշուկ մտաւ ննջարան: Բոլորս պառկած՝ լսում էինք մեր ընկեր Աբելեանի ընթերցումը: Նա կարդում էր Զօլայի

վեպերից մեկը: Դռան բացելու ձայնը լսելուն պէս նա գիրքը դրեց բարձի տակ ու վերմակը քաշեց գլխին: Պարոն Կարապետը ոտների ծայրերի վրայ, աչքերը պրպտելով անցաւ մահճակալների արանքով, կանգ առաւ աշակերտ Աբելեանի մահճակալի մօտ: Մենք ձեւացրինք թէ քնած ենք: Նա մի թոպէի չափ նայեց Աբելեանին եւ ապա, աւելի մօտենալով, նրա բարձի տակից հանեց Ջօլայի գիրքը եւ բացագանչեց .

Ա՛հ, դուք այստեղ յեղափոխական գիրքեր էք կարդո՞ւմ:

Աբելեանը վեր թռաւ տեղից:

Դա յեղափոխական գիրք չէ, պարոն Կարապետ, ասաց նա յուզւած եւ փորձեց գիրքը խել խոհարարի ձեռից:

Բայց խոհարարը, պահպանիչ ասող քահանայի նման, գիրքը ձեռով բարձրացրեց գլխից վերեւ:

Լա՛ւ կարգ ու կանոն է, շարունակեց նա, էլ ի՛նչ ասել կ'ուզի... ի՞նչ է, դուք ուզում էք այստեղ յեղափոխութի՞ւն սարքել... Լա՛ւ, շա՛տ լաւ...

Դա յեղափոխական գիրք չի, պ . Կարապետ, ձայն տօին աշակերտներն իրենց անկողիններից:

Հապա՛, հապա ի՛նչ գահրումար է, որ յեղափոխական չի: Մի՞թէ չե՛մ տեսնում ինչ տեսակ կագն ունի:

Սա Ջօլայի գիրքն է, պարոն Կարապետ, Ջօլայի, կրկնում էր Աբելեանը եւ նորից փորձում գիրքը խել:

Ա՛հ, Ջօլայի՛, չարախնդաց խոհարարը, գիրքն աւելի բարձրացնելով: Գիտե՛մ, գիտե՛մ ո՛վ է այդ Ջօլան . նա Ինքն ամենամեծ յեղափոխականն է . ամենամեծ սրիկան: Ճանաչում եմ ձեր այդ Ջօլային, ճանաչո՛ւմ եմ... Բանտը քիչ է նրան...

Ջօլան գրող է, պարոն Կարապետ, ասում էր Աբելեանը եւ գիշերային շապիկով պտտում խոհարարի շուրջը: Գրող է, յեղափոխական չի...

Նոյնը կրկնում էին եւ աշակերտներն իրենց մահճակալներից, բայց պարոն Կարապետը քնծիծաղ էր տալիս միայն:

Գիտե՛մ ի՛նչ գրող է, գիտե՛մ...

Կարճ միջոցում աշակերտները՝ գիշերային շորերով՝ շրջապատեցին խոհարարին եւ աշխատեցին գիրքը խլել նրա ձեռից: Որքան շատ էին հոգ տանում գրքի մասին, այնքան աւելի պարոն Կարապետը կասկածում էր, որ գիրքն անպատճառ յեղափոխական է, ուստի եւ աւելի էր բարձրացնում այն: Մէկ էլ, յանկարծ՝ մի զարմանալի ճարպիկութեամբ գիրքը կոխեց ծոցը եւ ձեռները կրծքին դնելով, գոռաց .

Տեղերնի՛դ, անպիտաններ: Կարգ ու կանոնով եղէք...

Տեսչի երկիւղից եւ սքանդալից խուսափելու համար քաշեցինք տեղերս, իսկ պարոն Կարապետն իր աւարով յաղթական, արագ-արագ գնաց դէպի դուռը: Շէմքի մօտ՝ նա երեսը շրջեց դէպի մեզ եւ սպառնաց մատը թափ տալով .

Սպասեցէ՛ք, ընթոստներ, սպասեցէ՛ք, ցոյց կուտամ ձեզ կարգ ու կանոնը...

Ու դուռն ամուր շրխկացնելով՝ անհետացաւ:

Լուսամուտներից նկատեցինք, որ գնաց տեսչի տուն:

Տեսչի առանձնասենեակում լոյս էր վառում:

Ո՛հ, ինչ օր էր այդ: Մեր ննջարանից քանի՛-քանի՛ գլուխներ ու բռունցքներ էին թափահարում նրա յետեւից եւ աստամներ կրճտում անգօրութիւնից:

Ինչպէս եւ սպասում էինք, հետեւեալ օրը մեր ճաշկ աւելի պակասեց, իսկ տեսուչը խիստ նկատողութիւն արաւ մեզ . ի՛նչ բան է, աշակերտ մարդիկ, փոխանակ դաս սովորելու, սիրային վէպեր էք կարդում, խոհարարին ծեծում ննջարանում եւ դուրս գցում:

Մի՞թե չէք ամաչում, աւարտեց տեսուչն իր ճառը, բարկացած աչքերը յառելով մեզ վրայ:

Ի՛նչ գուր աշխատեցինք պաշտպանել . ի գո՛ւր փորձեցինք համոզել, թէ խոհարարին չենք ծեծել . մեզ ոչ ոք չէր լսում, մեզ ոչ ոք չէր հաւատում:

Դէպքն այնպէս վրդովեց գիշերօթիկներին, որ սկսեցինք հնար մտածել խոհարարից վրէժ առնելու:

Ինչե՛ր ասէք չի հնարում վիրաւորած դպրոցականի գլուխը, մանաւանդ գաւառում: Է՛լ աղէտ, է՛լ հիւանդութիւն չմնաց, որ չցակնկայինք մեր խոհարարին: Աբելեանը, որ ամենից տուժողն էր, առաջարկում էր, սպաննել խոհարարի սիրելի կատին, մի ուրիշ աշակերտ խորհուրդ էր տալիս գողանալ խոհարարի գլխարկն ու կօշիկները եւ գցել մի փոսի մէջ: Այսպէս՝ ամէն մէկը մի բան էր ասում, երբ, վերջապէս, չորրորդ դասարանի մի աշակերտ առաջարկեց՝ խոհարարին տեսչի աչքում վարկաբեկելու համար, թագուն աղ լցնել կերակուրների մէջ:

Առաջարկը բոլորիս դիւր եկաւ: Աշակերտները հորթի պէս ուրախացան: Վերջապէս գտնեց մի միջոց անպիտան խոհարարին պատժելու, մտածում էր ամէն մէկն այդ րոպէին: Բայց ո՞վ կը կատարի այդ յանդուգն քայլը:

Ես, բացագանչեց Աբելեանը կամրած, ես կ'անեն... Այդ բանը թողէք ինձ...

Ժամանակը ձմեռ էր . լուսամուտների ապակիները սառոյց էին բռնել . եղեանը սառչում էր մարդկանց դէմքի մագերի վրայ եւ բրդէ թելի կտորների նման խաղում օդի մէջ: Պարոն Կարապետի գլուխն արդէն թաղւել էր ուսերի արանքում: Մի ամբողջ շաբաթ դպրոցը պատրաստւում էր Վարդանանց տօնի օրը հանդէս կատարելու, որին հրաւիրւած էին եպիսկոպոսը, քաղաքագլուխը եւ մի բանաստեղծ, որ մի ոտանաւոր էր նւիրել մեր դպրոցին: Աբելեանը հանդէսի պատրաստութեան չէր մասնակցում . նա վերարկուի օձիքն ականջներին քաշած, ազատ ժամանակը շարունակ պտտում էր խոհանոցի մօտերքը, կարծես ուսումնասիրում էր մուտքը, յարմարութիւնները, բայց խոհանոց չէր մտնում, որովհետեւ պարոն Կարապետը, ցրտի պատճառով, խոհանոցից չէր հեռանում...

Վերջապէս եկաւ հանդէսի օրը: Խոհարարն առաւօտից մեծ պատրաստութեան մէջ էր, որովհետեւ հանդէսից յետոյ լինելու էր ճաշկերոյթ: Եկել էին բոլոր հրաւիրած մարդիկ . քաղաքագլուխը, բանաստեղծը, եպիսկոպոսը եւ երկու վարդապետ, որոնք իրար այնպէս էին նման՝ ինչպէս երկուրեակներ:

Դպրոցի բենը զարդարւած էր գորգերով եւ գոյնգոյն թղթերով: Տեսչի ճառից յետոյ՝ խօսեց եւ եպիսկոպոսը «մեր փառաւոր նախորդաց» մասին եւ Էլի մի երկու հոգի: Ապա սկսեց երգն ու արտասանութիւնը:

Հանդէսը վերջանալու վրայ էր, երբ դահլիճ մտաւ եւ պ . Կարապետը . նա հագել էր իր տօնօրեայ զգեստը սեւ երկար կապան, իսկ վզին փաթաթել էր մի կարմիր թաշկինակ: Դահլիճի տաքութեան շնորհիւ նա ուսերն իջեցրել էր մի փոքր եւ սաստող հայեցքով նայում էր աշակերտներին . կարծես ուզում էր ասել . «Կարգ ու կանոնով եղէք, անպիտաններ՝ր, հիւրեր կան այստեղ»:

Նրան երեւալուն պէս՝ Աբելեանը չքացաւ յանկարծ եւ մի քանի րոպէից նորից յայտնեց այլայլւած ու կարմրած այտերով:

Հանդէսից յետոյ սկսեց ճաշը: Թէ հիւրերը, թէ ուսուցիչները եւ թէ աշակերտները մի սեղանատան էին: Գլխաւոր սեղանի գլխին տեղ էր բռնել եպիսկոպոսն իր թիածեւ միւրօրով . նրա աջ եւ ձախ կողքերին՝ վարդապետները, յետոյ քաղաքագլուխը՝ իր դեղին շոթան վզին, տեսուչը, բանաստեղծը եւ ուսուցիչները կարգով: Մեր՝ աշակերտներու սեղանները առանձին էին, բայց, չնայած դրան, մենք ուշադրութեամբ հետեւում էինք մեծերի գրոյցին: Մինչեւ կերակուրի բերելը սրբազանը պատմում էր սեղանակիցներին, թէ ինչպէս մի անգամ, մանուկ ժամանակ, ձին քացի է տուել իրեն եւ ինչպէս ինքն ուշաթափուել է հարւածից... Սեղանակիցները մեծ ուշադրութեամբ հետեւում էին սրբազանի գրոյցին եւ ոչ ոք չէր համարձակւում որ եւ է խօսքով ընդհատել նրան: Երբ սպասաւորները կերակուրը բերին խօսակցութիւնն իսկոյն դադարեց: Հայր սրբազանն սկսեց միւրօրը շփելով սեղանն որին: Ոչ ոք կերակուրին չմօտեցաւ, մինչեւ որ եպիսկոպոսն ինքը չճաշակեց ամենից առաջ: Եւ քանի որ մեր կերակուրը չէին բերել, մենք շարունակ յօնքի տակով՝ հետաքրքիր նայում էինք հիւրերի կողմը: Ամենից շատ մեզ գրաւում էր բանաստեղծն իր երկար մազերով... Երբ սրբազանն արծաթէ գդալով կերակուրը տարաւ բերանը, նա դէմքը խոժոռեց՝

փոշտալ պատրաստողի նման: Եւ զարմանք բան . նոյնպէս՝ առաջին գդալից յետոյ դէմքերը խոժոռեցին եւ՝ վարդապետները, ե՛ւ քաղաքագլուխը, եւ բանաստեղծն ու ուսուցիչները, իսկ տեսուչը՝ գունատեց . գունաթափուեցին եւ մի քանի ուսուցիչներ: Բայց ոչ ոք ոչինչ չէր խօսում: Եւ առաջինը դարձեալ եպիսկոպոսը եղաւ, որ խզեց լռութիւնը:

Ինչպէս երեւում է, ասաց նա ծանր ու միրուքը շփելով, ձեր խոհարարը մի քիչ այնպէս... աղը շատ է արել...

Այո, գլխով արին վարդապետները: Մի քիչ այնպէս...

Բանաստեղծն ու քաղաքագլուխը լուռ մնացին:

Այս անգամ տեսուչն աւելի գունատեց: Այդ թոպէին նա յիշեցնում էր քննութիւն տող աշակերտի, որ տրամ հարցերին չի կարողանում պատասխանել:

Ուսուցիչները լուռ նայում էին նրան, իսկ նա մեղաւոր հայեացքով նայում էր հիւրերին եւ կարծես ուզում էր ասել «Ներեցէք»... Խեղճ տեսուչ... Այդ միջոցին որքան ողորմելի էիր դու քո անունով, քո ակնոցներով եւ սեպածեւ միրուքով:

Անյարմար լռութիւնը խզեց դարձեալ եպիսկոպոսը .

Ոչինչ, ոչինչ, թողէք միւս կերակուրներից բերեն...

Ճաշն անցաւ լուռ . հանդէսի բարձր տրամադրութիւնը բոլորովին ընկաւ: Ամէնքն էլ աշխատում էին ցոյց տալ, որ պատահածը ոչինչ բան է, բայց, նրանց շարժ ու ձեւերը, հայեացքը մատնում էին նրանց:

Ամենից անհանգիստ էր տեսուչը . նա շարունակ կրծում էր վարի շրթունքը: Դա արդէն ապացոյց էր, որ սաստիկ բարկացած է:

Աբելեանը հասել էր իր նպատակին, որի տխուր հետեւանքն, հարկաւ, չէր նախատեսել:

Հենց միւս օրը խոհարարն արձակուեց պաշտօնից:

Որքան էլ նա աշխատում էր համոզել տեսչին, վերակացուներին, թե անմեղ է, բայց հիմա էլ նրան չէին հաւատում...

Երբ նա, իրերը հաւաքած, կատուն գրկած, անցնում էր դպրոցի բակով, լալիս էր: Սակայն, աշակերտներից եւ ոչ մէկը չզգացւեց նրա արցունքներից:

Կ'երթամ, ասաց նա դարպասի մօտ երեսը դէպի դպրոցը դարձնելով, կ'երթա՛մ ուրիշ տեղ խոհարար կը լինեն, բայց վախենում եմ, որ այս կարգ ու կանոնը խախտի այս դպրոցում...

Ու գնաց ծերը, փոքրիկ գլուխն ուսերի մէջ խրած:

Նրա գնալուց յետոյ, դպրոցի «կարգ ու կանոնը» խախտեց նրանով, որ փոքրիկ աշակերտներն ազատ շրջում էին բակում, ծիծաղում էին առանց վախի, իսկ մենք՝ գիշերօթիկներս, երբեմն երգ էինք ասում մեր տխուր ննջարանում:

Խեղճ՝ «Ջերմաչափ»... Արդեօք ո՞րտեղ ես հիմա:

Ես այժմ պատրաստ եմ ամէն ինչ ներել քեզ...

«Ձմրան գիշեր» հատորէն, գրուած 1916ին